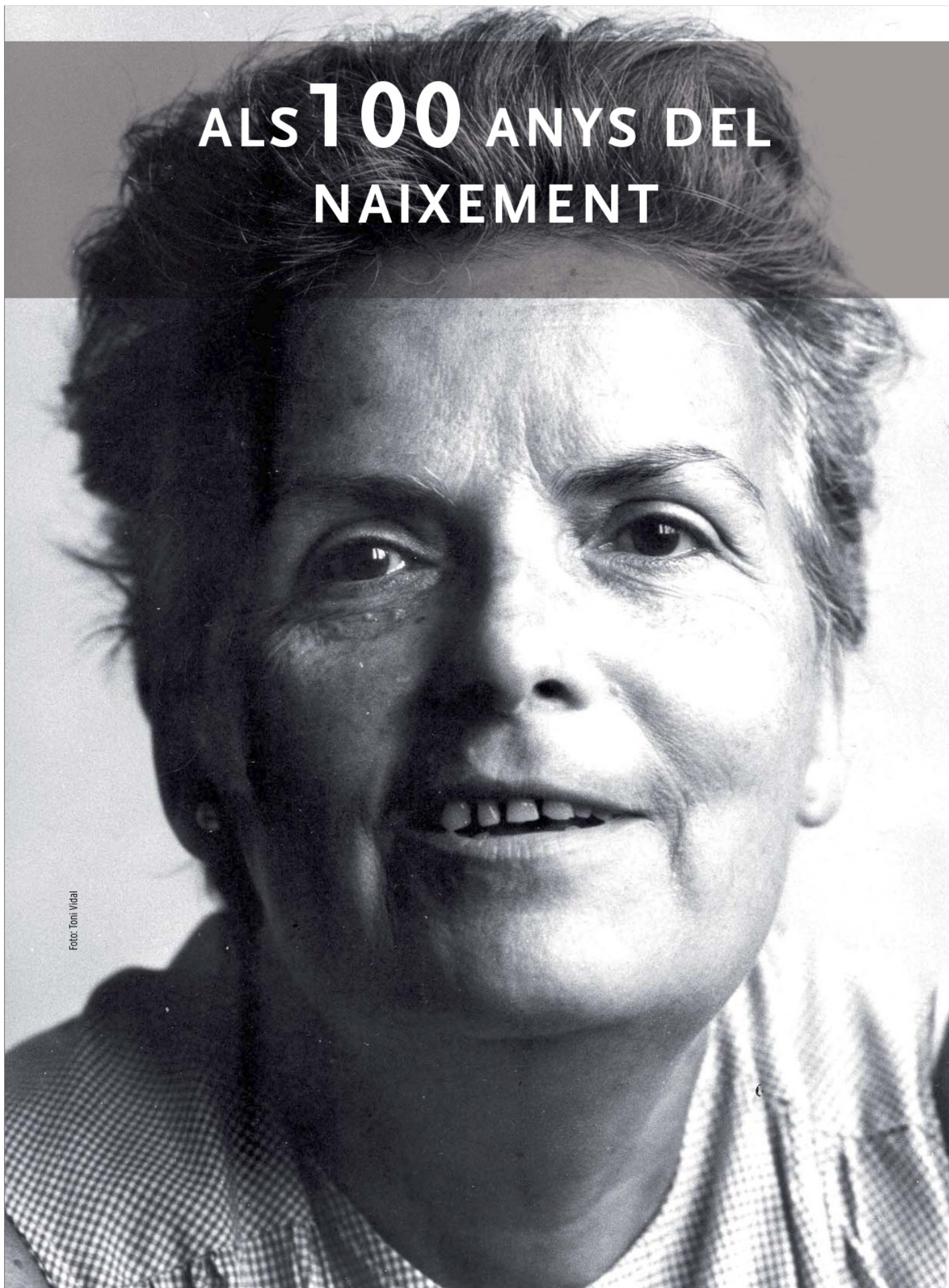

ALS 100 ANYS DEL NAIXEMENT

Foto: Toni Vidal

Teresa Pàmies

una vida plena

per Montse Barderi

És tot un honor poder escriure un article sobre Teresa Pàmies aquest 2019, any del centenari del seu naixement. I fer-ho precisament aquí, en aquesta revista que rebia en el seu exili francès, com va deixar palès el seu fill Sergi en recollir el Premi «Serra d'Or» 2019. Aquesta publicació contribuïa al fet que mantingués la llengua viva, a estar a prop culturalment de la seva terra. «Serra d'Or» també era el pont que podia permetre-li tornar a casa amb un premi literari. I així va ser amb el Premi Josep Pla de l'any 1971.

Teresa Pàmies va dir d'ella mateixa que havia tingut una vida molt treballada, molt llegida i molt viatjada; en definitiva, una vida plena, en el doble significat d'atragada i a la vegada d'una existència amb sentit. Parlem, doncs, de cada un d'aquests tres aspectes.

Com explica el seu fill gran, Tomàs, en el pròleg del llibre *Gent del meu exili* que acaba de reeditar Empúries: «La seva capacitat *multitasking* era d'una rapidesa i una eficiència sorprenents. Mentre teixia un jersei, escrivia un text i de reüll llegia un parell d'articles sabent que en set minuts hauria de treure l'olla del foc. Recordem que va publicar *Testament a Praga*, el primer dels seus llibres, amb els cinquanta anys complerts i a continuació van arribar mig centenar d'obres més. El seu nivell de productivitat, més japonès que soviètic, la mantenien sempre alerta i ocupada.»

La paraula clau és publicar, que no vol dir escriure. Com ella afirma diverses vegades, escriu i molt des de fa temps, i molts llibres els té mig embastats quan arriba a Catalunya. Per tant, sí, una gran producció, però segurament sostinguda al llarg d'una vida.

Teresa Pàmies té una vida marcada per tres etapes molt diferenciades: la jove militant comunista, l'exiliada que ha perdut la guerra i l'escriptora que retorna a casa.

Va néixer a Balaguer el 8 d'octubre de 1919, filla d'un dels dirigents del Bloc Obrer i Camperol que la inicià en la política militant quan encara era una nena. La seva mare, Rosa Bertran, era una dona senzilla i creient. Viure amb naturalitat la religiositat de la mare i la militància comunista del pare li donarà un dels seus trets característics:

Març de 1937. Miting de cloenda de la setmana de solidaritat de Catalunya amb Madrid a la Monumental, en què Teresa Pàmies, amb només disset anys, parla com a representant de l'organització femenina juvenil de Catalunya.

la capacitat de reconciliar aspectes contradictoris i de ser sempre rebel al dogmatisme.

Retrata el seu pare a *Testament a Praga* (labutxaca, 2019), des de l'afecte i l'admiració, però sense obviar-ne els defectes. La seva biografia de Dolores Ibárruri (Martínez Roca, 1977) tampoc no és un tractat d'hagiografia, ni ho és el retrat final que fa de Gregorio López Raimundo en el seu llibre de comiat *Informe al difunt* (La Campana, 2008).

Aquest esperit crític, amic sobretot de la veritat i contrari a dividir el món entre amics i enemics, queda ben palès en aquest fragment de *Testament a Praga*: «En el fons jo sé que, si vós haguéssiu tingut el poder, ja no els hauríeu condemnats i que, en treure'ls de presons, no els hauríeu negat ni el pa ni la sal, ni el dret de seguir defensant llurs punts de vista. Perquè vós, pare, tal com jo us recordo i us recordaré sempre, no teníeu teranyines al cervell i mai no vau considerar crims les posicions doctrinals o tàctiques diferents a les vostres. Vós éreu un revolucionari de cor, i perquè ho éreu hi havia tanta gent al vostre enterrament.»

A l'URSS el 1965 amb dos dels seus fills, l'Antoni i en Sergi.
(Foto: Anxiu familiar)

←El 1957, a Praga, amb el seu fill Antoni.

Cadascun dels seus progenitors serà molt important en la seva vida. El pare perquè li donarà consciència política i social, perquè la introduirà al periodisme militant i perquè l'acompanyarà, com a coautor, en la seva primera obra.

El periodisme militant és un factor fonamental per a entendre la seva carrera literària. Tenint en compte que va deixar l'escola als onze anys, el periodisme li va donar la capacitat d'escriure amb ritme i ofici sobre qualsevol tema. Aquest estil directe, convincent, que transmet autenticitat, serà la marca de la casa en qualsevol dels seus llibres.

Com escriu en el pròleg de *Coses de la vida a ritme de bolero* (Empúries, 1993), sembla que sempre tingui present el consell del mestre —així l'anomena ella— Josep Pla: «observació, claredat i amenitat». Pla mateix és una prova d'aquesta manca de messianisme, ja que reconeix com a mestre algú ideològicament tan apartat d'ella.

I la mare serà molt important per l'absència i la necessitat d'una explicació de la seva mort, dos anys més tard d'iniciar el seu exili, ofegada al riu a Balaguer. *Memòria dels morts* (Empúries, 2019) és un intent d'explicar-se aquesta tragèdia. Una tragèdia viscuda lluny, sense la possibilitat de venir, d'enterrar, de fer el dol. Així, la mare, entesa com a personatge, serà l'únic ésser enyorat amb un amor incondicional i sense cap màcula. Apareixerà en el seu primer llibre, *Testament a Praga*, i continuarà apareixent sovint, com a *Va ploure tot el dia* (labutxaca, 2012).

Molta feina i a tota hora, ja que la seva escriptura —ja sigui per acabar els llibres que havia començat durant l'exili, ja sigui per fer-ne de nous— va haver de conèixer amb moltes altres activitats.

En la primera etapa, com a part de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (JSUC), una organització juvenil comunista creada al principi de la guerra, i pel seu paper destacat en l'Aliança Nacional de la Dona Jove. Va tenir molta feina i molta responsabilitat, una responsabilitat i un lloc de protagonisme propiciats per la manca d'homes, tots al camp de batalla. D'aquesta època podem destacar el llibre *Estem en guerra* (Cossetània, 2005) i molt especialment *Quan érem refugiats* (Sembra Llibres, 2017).

Com escriu en el pròleg a *Nou dones i una guerra* d'Isabel Olesti (Edicions 62, 2005), era «un temps excepcionalment confús, i el que n'han retingut a la memòria reflecteix aquella confusió. Evocar-ho mig segle després pot deformar aquella realitat, i no tots els protagonistes són capaços d'explicar-ho amb traça i coherència». Una traça i una coherència que a ella ningú li pot negar.

En el seu llarg exili, just després d'acabar la guerra, passarà per França, la República Dominicana, Cuba, Mèxic, Iugoslàvia, Txecoslovàquia i Rússia. De ben segur que hi convivia l'escriptura, al marge o per sota de tot el munt de feines que va fer, sovint modestes, però amb la dignitat de qui té consciència de classe treballadora, i amb molta honra. Podem veure molts exemples d'allò a

En un retrat de joventut. (Foto: Arxiu familiar)

1964. Amb Gregorio López Raimundo. (Foto: Arxiu familiar)

què es dedica al llibre *Gent del meu exili* (Empúries, 2019): despatxar, cosir, cuidar canalla... Dels llibres dirigits a aquest període de l'exili, destaquen, un cop més, *Testament a Praga*, *Dona de pres* (Proa, 1999) i *Si vas a París, papà...* (Tigre de Paper, 2018), sobre la seva experiència del Maig del 68 a París.

Cal destacar que *Testament a Praga* va ser el primer llibre que va publicar, segurament el més conegut, però, com va afirmar el cantant Raimon en recordar-la, ella no parava de créixer literàriament. Val la pena acompanyar-la en les seves obres posteriors, i podrem comprovar que, sense deixar de ser mai ella mateixa, amb la seva veu tan reconeixible, continua millorant i fent obres cada vegada més tècnicament valentes, dient les coses amb senzillesa, però sense permetre's mai simplificar-les d'una manera inadmissible.

Del seu retorn les obres més destacables serien *Va ploure tot el dia* i *Amor clandestí* (Galba, 1976), i tal vegada *Informe al difunt* com a testimoni del seu darrer llibre publicat.

Una vida ben treballada, publicada i molt llegida. Pel que fa a una vida viatjada, ho va ser no sols per tots els indrets on va haver de viure durant el seu llarg exili, sinó també pels llibres de viatges que publica, concretament *Nadal a Porto* (Empúries, 1996), *Busqueu-me a Granada* (Destino, 1994), *Vacances aragoneses* (Destino, 1980), *Praga*

“

Teresa Pàmies té una vida marcada per tres etapes molt diferenciades: la jove militant comunista, l'exiliada que ha perdut la guerra i l'escriptora que retorna a casa.

Té un gran esperit crític, amic sobretot de la veritat i contrari a dividir el món entre amics i enemics.

”

(Destino, 1987), *Matins de l'Aran* —publicat recentment a Tushita— i un llibre dedicat a la Noguera.

A Teresa Pàmies li agradava la descripció del paisatge, de la bellesa, del silenci, dels paratges i dels llocs. Així, enmig de l'acció d'un llibre com ara *Massa tard per a Cèlia* (Destino, 1985) ens pot sorprendre amb un: «Les darreres brases solars perdien esclat, s'arrapaven a la superfície de l'estany, disputant a la boira el privilegi d'acaronar-lo.»

I una vida llegida? Només cal obrir un llibre d'assaig. Obres com *Masclès no masclistes* (Plaza & Janés, 1987) o *L'aventura d'envellir* (Empúries, 2002) i *Conviure amb la mort* (Empúries, 2003) estan farcits de referències literàries, sobretot de poesia, de la qual era una gran admiradora per la capacitat que tenen els versos de dir amb una gran economia de recursos el més essencial del món i de l'experiència humana. Un exemple: en la història de Simone dins del llibre *Gent del meu exili*, una vella amiga li pregunta com va la traducció de Nâzim Hikmet (som a l'any 1983). Avui podem comprar els llibres d'aquest poeta editats fa ben poc. Un poeta turc que té títols tan fàcilment nuables en la vida de Pàmies com el de *Dur ofici de l'exili*.

Una gran erudició que mai no va voler que pogués ser traduïda a un cert esnobisme intel·lectual i que va distribuir amb molta cura, posant contraexemples populars, però actuant sempre amb naturalitat.

Xerrant amb Josep M. Castellet a l'edició de 1976 dels Premis Crítica «Serra d'Or», celebrada a la llibreria Ona. (Foto: Barceló)

«El periodisme militant és un factor fonamental per a entendre la seva carrera literària.»

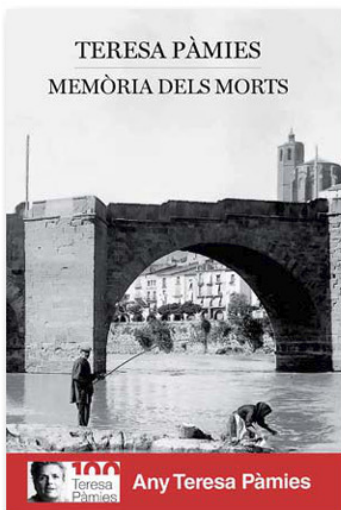

A la taula rodona «Vivències de l'exili» celebrada a Ca l'Ardiaca el 1989 amb Tísner, Josep Benet i Vicenç Riera Llorca. (Foto: Joan Pujadas)

«En el seu llarg exili, just després d'acabar la guerra, passarà per França, la República Dominicana, Cuba, Mèxic, Iugoslàvia, Txecoslovàquia i Rússia.»

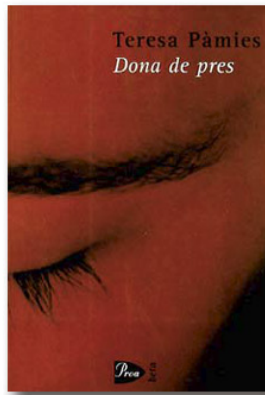
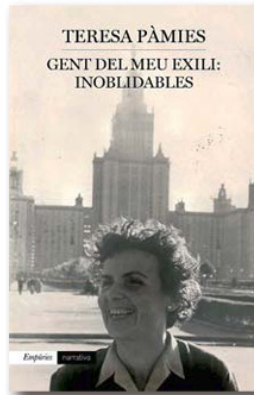
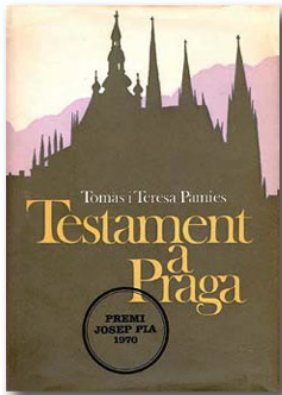
«I la mare serà molt important per l'absència i la necessitat d'una explicació de la seva mort...»

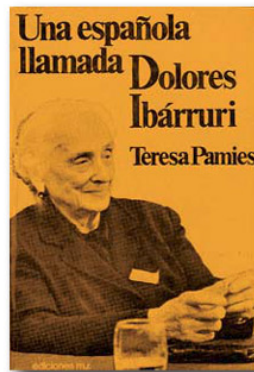
Hi ha molts misteris en la seva vida: biogràfics, anys en què no sabem ben bé què va fer, i encara que ella afirmi que tot és en els llibres, hi va posar tot el que va voler explicar, que no equival al traspàs imprès de tota la seva vida.

Però el més interessant, en la meua humil opinió, no és pas desxifrar les vessants més obscures i sensacionalistes, sinó revisar els tòpics, les lectures comunes, els prejudicis al voltant de la seva obra, amb la mirada d'ara, potser més neta i menys viciada d'una escriptora irreverent, independent, que mai va tenir capelleta. Per exemple, el seu feminisme, poc comprès en la seva època amb el fals dilema del feminisme radical entès com a homes sí, homes no, i que rellegit avui ens sembla absolutament vigent, perquè no estem distrets amb falses controvèrsies.

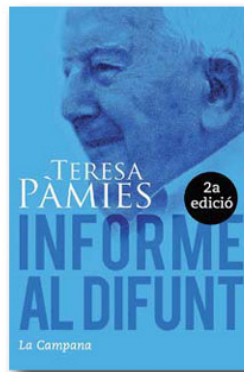
Avui podem preguntar-nos amb una mirada crítica per què va ser l'eterna finalista de tants premis litera-

Dels llibres que són o parlen del període de l'exili destaquem *Testament a Praga*, *Gent del meu exili*, *Dona de pres* o *Si vas a París, papà...*

Teresa Pàmies també té una considerable producció de llibres en castellà, entre els quals una biografia de Dolores Ibárruri.

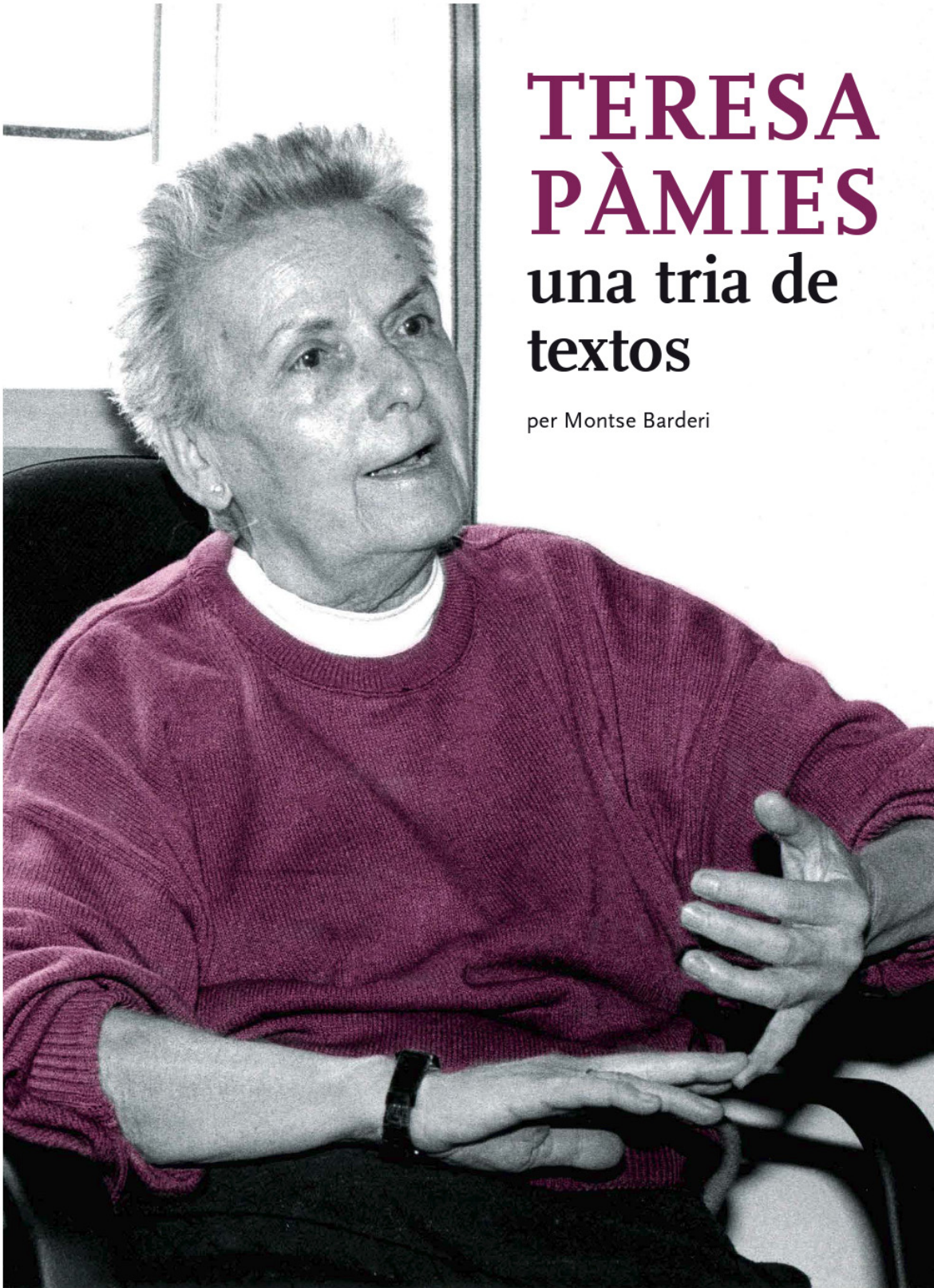
Informe al difunt, el darrer llibre que va publicar.

Alguns dels plafons de «Teresa Pàmies. Tot és en els llibres», l'exposició que ha muntat la Institució de les Lletres Catalanes l'any del centenari del naixement de l'escriptora.

ris després d'haver guanyat el Josep Pla amb *Testament a Praga*. Fou finalista del Ramon Llull, del Planeta, del Sant Jordi, del Prudenci Bertrana...

I, finalment, cal no obviar que, malgrat la seva gran cura per la llengua, que la va mantenir viva i en plena forma tot i no viure en català durant molts anys, també va escriure llibres en castellà: *Romanticismo militante* (Galba, 1976), *Los niños de la guerra* (Bruguera, 1977), *Camarera de cinco estrellas* (Himsa, 1984), *La chivata* i *La mujer a partir de los cuarenta años*, amb Santiago Dexeus (La Gaya Ciencia, 1979), *Una espanyola llamada Dolores Ibárruri* i *La rebelión de las viejas* (La Sal, 1989). Quan li'n preguntaven la raó, contestava ben clar i català que perquè la història necessitava ser escrita en castellà. Potser això és el que defineix sempre una bona escriptora: preguntar-se en primer lloc què necessita la història que estàs escrivint. I ella ho va descobrir cada vegada.

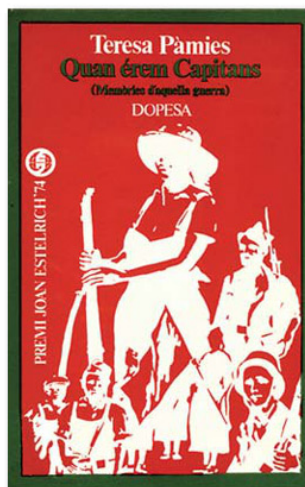

TERESA PÀMIES

una tria de
textos

per Montse Barderi

Foto: Barceló

Aquest fragment deixa palès l'afany investigador que vol copsar la realitat per la via dels sentiments i explicar-se-la sense prejudicis. També aquest no renegar del que hom ha fet i ha viscut, sense fer-se un món a mida per justificar-se, i aquesta imatge tan seva d'una joventut bona, idealista, amb ganes de transformar el món; com ella deia, els joves sempre tenen raó.

Tenim pocs testimonis directes de dones, al nostre país, que puguin explicar experiències com aquestes amb les seves pròpies paraules.

Al'hemeroteca del carrer del Carme ho he tornat a veure tot. Però no igual. Ho he viscut amb l'ànim escaldat. M'han semblat impossibles les paraules pronunciades per mi fa trenta-cinc anys; cridades als carrers, places, altaveus, cines, plaça de braus de Barcelona. La Barcelona de la guerra. D'aquella guerra.

Insòlites paraules per ingènues, injustes de vegades. Les he llegides com si no fossin meves, però ho foren; ho són. He sentit una mena d'enveja d'aquella noia que era jo, que ja no soc. Mirava les fotos d'aquell rostre fresc, agressiu, d'ulls flamejants com els de tot jove que creu, rabiosament, en allò que diu, encara que digui rucades, encara que prediqui utopies, les belles utopies sense les quals l'home no ho fora.

De tant en tant he copiat una frase amb la mà tremolosa, una mica freda, i ja arrugada. He demanat a la bibliotecària fotocòpia d'un article, d'una foto, d'un cartell de la guerra. Abans de tornar-me'n a casa, abans de veure'm el rostre a l'espill de la meva cambra, he buscat un banc entre els tarongers del pati de l'Hospital de la Creu, voltada de nois i noies que es besaven, o llegien, o, senzillament, miraven els tarongers que a l'hivern són al seu punt més lluminós. Noies i nois com érem nosaltres fa trenta-cinc anys, quan érem capitans.

La faria, una guerra, aquesta joventut d'ara? Podria algú dur-la a l'escorxador? Les cridaria, les paraules que jo acabo de rellegir-me? Les escoltaria si algú les pronunciava?

Mirant aquella canalla, em va semblar indefensa: també podrien dur-la a la guerra. Una guerra mundial? Una guerra entre germans, com aquella? Vull creure que no. Cal creure que no, però mastego un clima semblant al de llavors.

Teresa Pàmies, *Quan érem capitans*

Ens van fer la fitxa. La primera fitxa de la meua vida. Després me'n farien d'altres, no tan sols a França, sinó a diferents països d'Europa i d'Amèrica que conegué el meu exili. Fitxes en les quals, en l'apartat nacionalitat, hi figuraria el denominatiu de «refugiada espanyola» i, més endavant, el d'«apàtrida».

La paraula «apàtrida» no l'he trobada ni al diccionari Fabra, en català, ni al de la Real Acadèmia, en castellà. En donaré la definició del *Petit Larousse*: «Apatride adj. et n. (a priv. et patrie). Qui n'a légalement pas de nationalité. Réfugiés apatrides.»

Privada de pàtria: vaig esdevenir una catalana d'Espanya sense nacionalitat. Durant molts anys no vaig voler-ho admetre. Un dia, però, m'esgarrià l'aclaparador significat de l'adjectiu i quan, al cap de vint anys exactament, em donaren el passaport verd al consolat de París, va ser com ficar els peus a la terra. [...]

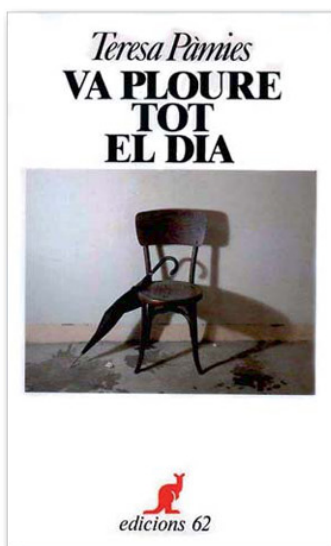
La pàtria!, quina paraula més buida! Quin concepte més farroll del sentiment més autèntic.

[...]

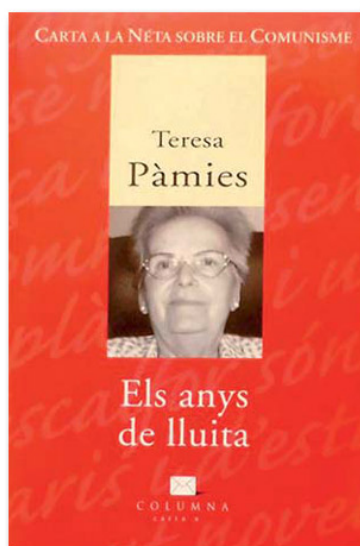
No oblidaré mai els crits de les velletes que foren obligades, com nosaltres que teníem vint anys, a exhibir-se de pèl a pèl davant els gendarmes, els metges, els practicants i els buròcrates encarregats de vetllar per la *santé publique* de la dolça França.

Dones espanyoles que mai no s'havien mostrat nues ni en la intimitat conjugal. Dones de cos pansit i deformat pels anys, els parts, el treball físic desmesurat i una guerra de trenta-dos mesos que ens va deixar a moltes amb la pell i l'os. Dones entre les quals n'hi havia una amb un fill al ventre, un ventre profanat per les mirades obscenes o fastiguejades; fill no nat i ja fitxat com a refugiat espanyol, criatura engendrada per un acte d'amor humà fet a correccuita, potser sota les bombes, potser entre el blat no collit, el darrer estiu de la guerra d'Espanya.

Teresa Pàmies, *Quan érem refugiats*

Un text que deixa palès el seu constant afany de tornar a casa, també com és propi d'ella, sense idealitzar, capaç de fer front a les frustracions, però tenint molt clar allò que es vol.

Aquest llibre és una mena de llarga carta de comiat en què la vella combatent no renuncia a les conviccions, que no han quedat antigues perquè el present té problemes que només a través de bones i nobles conviccions podran ser solucionades.

Plovia tant que vaig haver d'aturar-me sota la marquesina de can Vilardell. Vaig mirar els jerseis a l'aparador. No els voldria ni regalats. Amb la flassada dins de la bossa de plàstic i la senalla penjada a l'espatlla no sé què devia pensar la gent en veure'm allí aturada. «El que pensin de mi, no m'interessa gens, no m'interessa gens, no m'interessa gens.» Admirable, la cançó de Joan Manuel Serrat a Salvat-Passeit. La pluja feia clop, clop, clop damunt la bossa de plàstic que protegia la flassada. Els taxis passejaven plens. Els taxis passaven plens. Els cotxes particulars corrien damunt la pedra i entre els tolls i m'esquitxaven els pantalons. La pluja em reposava. El dia que esperava a la porta de la Roquette també plovia. Però era a París. Era a França. Era a l'estranger. Tenia vint anys, però era estrangera. El taxista rus blanc ja m'ho va anunciar: «*C'est triste l'exil.*» Jo encara no ho sabia, però no tardaria gaire a saber-ho.

L'exili s'havia acabat. Per sempre. Calia encara sofrir-ne el llast. Per haver tornat de l'exili m'havien retingut tot aquell dia de pluja. Però al meu país. A la meua terra. Ja no tenia vint anys. Esperava un taxi i plovia. Tenia cinquanta anys, però era al meu país. Podrien empipar-me cada dia; podrien cridar-me cada dia a explicar el que vaig fer tal any i el que vaig fer l'altre. Però no deixaria mai més la meua terra. No me'n foragitarien mai més, ni amb bons modals ni amb dolents. Havia fet l'experiència i sabia que viure de gust només em fora possible a la meua terra.

Finalment, va passar un taxi lliure. El vaig cridar. Es va aturar. Li vaig donar l'adreça de casa, la meua casa. Aquell taxista, però, sí que em va cobrar.

Teresa Pàmies, *Va ploure tot el dia*

Suposo, estimada neta, que, si has llegit fins aquí, et preguntaràs què hi feia la teva iaia en un món tan repressiu i jesuític, però ja he explicat abans, en tocar els aspectes foscos del comunisme, algunes de les seves aportacions al combat anticapitalista, un sistema força més perillós per a la humanitat, especialment quan se sent amenaçat, quan sospita que tot allò que el sosté, l'engreixa i el potencia des de fa segles pot esfondrar-se i arrossegar tot el que viu al seu entorn.

No intento vendre't la moto del comunisme, creu-me, xiqueta. Mai no he fet proselitisme partidista, ni amb els meus fills, ni amb els amics i menys encara amb els meus nets. Fes, de la teua vida, el que decideixis. Només així podràs rectificar si t'equivoques, ja que no podràs culpar-ne ningú, i només així gaudiràs dels encerts. L'únic que em proposo en aquesta carta és oferir-te bocins de la meua experiència, la d'una vida «tempestuosa», com es diu en els «culebrons», tant com ho ha estat la meua època. Em temo que la teua pot ser pitjor si aquesta generació i la següent no lluiteu a temps per evitar-ho. Lluitar, com? No hi ha receptes, només la voluntat de viure en un món que el capitalisme està convertint en una claveguera. [...]

Tu saps, estimada neta, que la teua àvia és una feminista de pedra picada. No ho ha estat sempre, amb tot, perquè el comunisme no es va refiar mai d'un moviment que es considerava disgregador de la classe obrera —ells per un costat, elles per l'altre—, amb l'argument que la classe obrera, en lluitar per la seva emancipació, emancipava la dona. [...] El maig del 68, en debats inacabables en els quals intervenien dones i homes, anà al fons de la coartada feminista i de l'estupidesa masclista [...], hagueren d'admetre que la discriminació de la dona no era de classe sinó de gènere.

[...] Com pots veure, estimada Aliona, la teva àvia és, com diuen ara, bastant conflictiva, però el conflicte reviscola les neurones.

[...] L'esperança d'un socialisme en llibertat. Aquest socialisme és l'única alternativa als règims dits de «socialisme real» i també l'única alternativa a la deshumanització generada pel capitalisme, capaç d'enlluernar i atordir els pobles que s'alliberen d'un sistema que es deia socialista i no ho era. Que l'enlluernament no els enteli l'horitzó. Aquest era el repte per als homes i dones de la Primavera de Praga. [...] un socialisme de rostre humà, que encara no ha triomfat en cap país del món.

Estimada Aliona: no sé si llegiràs aquesta carta tan llarga, t'és adreçada a tu i penso en els altres nets i en la generació que creixerà en un planeta amenaçat per la cobdícia. La generació de la iaia ja no pot fer res per evitar-ho, però la vostra podria, si s'ho proposa, des del comunisme o des de fora, però no contra el comunisme, perquè encara és necessari per als combats que us esperen.

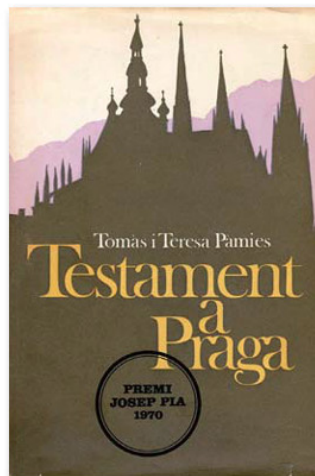
Salut, estimats nets, salut i coratge!

Barcelona, desembre de l'any 2000. Teresa Pàmies, carta a la neta sobre el comunisme, *Els anys de lluita*

Uns textos en els quals parla dels seus pares, que van influenciar la seva vida i la seva obra, un per rebel i lluitador contra les injustícies, l'altra per una bondat senzilla sempre enyorada.

Paris, 1968
De manera que ja ho veieu, pare, us ha acomiadat un d'aquells homes que us feien malastrugança per allò que diuen: «Si els van agafar, alguna en van fer...» A vós no us feien peça els rehabilitats;

però, com jo mateixa, ho dèiem inconscientment o potser era reflex del nostre remordiment. No volíem admetre que amb la nostra fidelitat havíem ajudat a condemnar innocents. Era una reacció defensiva. En el fons jo sé que, si vós haguéssiu tingut el poder, ja no els hauríeu condemnats i que, en treure'ls de presons, no els hauríeu negat ni

el pa ni la sal, ni el dret de seguir defensant llurs punts de vista. Perquè vós, pare, tal com jo us recordo i us recordaré sempre, no teníeu teranyines al cervell i mai no vau considerar crims les posicions doctrinals o tàctiques diferents de les vostres. Vós éreu un revolucionari de cor, i perquè ho éreu hi havia tanta gent al vostre enterrament.

[...]

Potser sí que va sofrir la mare amb vós. Moltes veïnes li ho havien dit, i jo me'n recordo. «Quin home t'ha caigut del cel, Moreneta, sempre amb embolics de política...!» I la mare somreia d'aquella manera que ho feia ella i afirmava que uns juguen, altres són doners, uns van a la taverna, altres són ganduls... el seu feia política. «El meu», deia la mare, «fa la revolució social.» I quan li preguntaven què volia dir això de la revolució social, la mare contestava: «Vol dir donar pa al qui no en té prenent-lo al qui en té massa.»

Teresa Pàmies, *Testament a Praga*

TEXTOS I ESTUDIS DE CULTURA CATALANA

La magnitud de l'esforç
Epistolari de la represa
ODÓ HURTADO I RAFAEL TÀSIS
Publicacions de l'Abadia de Montserrat

NOVETAT

La magnitud de l'esforç
Epistolari de la represa
Odó Hurtado i Rafael Tasis

L'intercanvi epistolar entre Odó Hurtado i Rafael Tasis expressa l'esforç que implicà la represa de les lletres catalanes després de l'esfondrada de 1939. Tots dos escriptors contribuïren a la reconstrucció de les cendres d'un sistema literari molt tocat per la derrota republicana i sotmés a la censura i a les limitacions de la dictadura franquista.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat · Ausiàs Marc, 92-98 int. · 93 245 03 03 · comanda@pamsa.cat · www.pamsa.cat